

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se

s.hc@regeringskansliet.se

Länsstyrelsen i Skåne läns yttrande över remiss av delbetänkandet Stärkt pandemiberedskap (SOU 2025:48)

Sammanfattning

Länsstyrelsen välkomnar utredningens förslag om uppdrag vad gäller framtagande och beslut om en nationell strategi för hantering av pandemier samt ny och ändrad lagstiftning.

Länsstyrelsen ser dock gärna att

- värnandet om de mänskliga fri- och rättigheterna betonas och stärks ytterligare.
- begrepp som är centrala för regelgivning och tillsyn förtydligas och att kraven på omfattning och tidsperspektiv på hälso- och sjukvårdens och omsorgens lagerhållning analyseras ytterligare och samordnas med annan existerande eller kommande lagstiftning.

Starkare skydd för mänskliga fri- och rättigheter

Länsstyrelsen anser att en stärkt pandemiberedskap kräver att mänskliga rättigheter, jämställdhet, barnets rättigheter och funktionsrätt inte ses som tilläggs perspektiv, utan som grundläggande principer för hållbar och legitim krisberedskap.

Det är viktigt att de samlade lägesbilderna för beslut innehåller information om mänskliga rättigheter och jämställdhet samt sociala risker. Beredskap och krishantering behöver bygga på Sveriges åtaganden enligt internationella konventioner om mänskliga rättigheter, som Europakonventionen, Funktionsrättskonventionen, Barnkonventionen och Kvinnokonventionen. Pandemier tenderar att förstärka befintliga ojämlikheter, vilket kräver en analys av hur besluten slår gentemot olika grupper i samhället. Utredningen

nämner vissa sårbara grupper, men saknar ett genomgående rättighetsperspektiv samt effekter på särskilt sårbara grupper, till exempel personer i hemlöshet, personer med psykisk ohälsa eller migrationsbakgrund.

Länsstyrelsen önskar tydligare skrivningar om:

- Att samhällets krisåtgärder alltid ska upprätthålla grundläggande rättigheter, även i nödlägen.
- Att rättighetsbärare, inte bara "utsatta grupper" det vill säga människor som har rätt till skydd, information, hälsa, försörjning och deltagande inkluderas i planering, genomförande och uppföljning.
- Att mänskliga rättigheter uttryckligen integreras i alla delar av beredskaps- och krishanteringskedjan.
- Att jämställdhets- och barnkonsekvensanalyser ska vara krav vid beredskapsplanering.
 1. Pandemier slår olika mot män och kvinnor, tex kvinnors överrepresentation i vård- och omsorgsyrrken samt mäns generellt lägre benägenhet att följa hälsoråd vilket påverkar smittspridning. Även våld i nära relationer som främst drabbar kvinnor kan öka under isolering i hemmet. Därför viktigt att det finns krav på att jämställdhetsintegrera risk och sårbarhetsanalyser, planeringsdokument samt uppföljning och rapporter.
 2. Barn och unga påverkades kraftigt under covid-19 pandemin – socialt, psykiskt och utbildningsmässigt, därför viktigt att det görs barnkonsekvensanalyser i pandemiberedskapen.
- Att det tas fram nationella riktlinjer för tillgänglig kommunikation och stöd till personer med funktionsnedsättning så att beredskapsplaner innehåller tydliga krav på tillgänglig information och tillgängliga miljöer.
- Att säkerställa hur staten kan nå grupper med mindre tilltro till myndighetsinformation eller som inte förstår svenska. Till exempel upplevde vi under covidpandemin i Skåne hur vaccineringen ökade när vi hade samhälls- och hälsokommunikatörer på plats i områden där

vaccinationsgraden var låg som kunde ge information på modersmål till boende om pandemin. Detta skulle också kunna ske genom samverkan med civilsamhället.

- För att säkerställa att pandemiberedskap främjar jämlikhet, behöver data, som i till exempel de samlade lägesbilderna, kunna brytas ned på kön, ålder, socioekonomi, funktionsnedsättning och boende.

Länsstyrelsen Skåne arbetade under covid-19 pandemin nära kommuner, civilsamhälle och myndigheter, och vill särskilt lyfta följande.

- Behovet av stöd och vägledning för att integrera Mänskliga Rättigheter och jämställdhet i regional krisledning
- Behovet av att följa upp hur dessa perspektiv tas om hand i kommunal och regional beredskap
- Behov av att utveckla metoder och övningsmaterial som inkluderar mänskliga rättigheter, jämställdhet, barnets rättigheter och funktionsrätt
- Civilsamhällesorganisationers avgörande roll under pandemin, särskilt för grupper i social utsatthet, deras roll behöver tydliggörs i beredskapsplaneringen. MR-, jämställdhets- och funktionsrättsorganisationer behöver involveras i övningar, planering och samverkansforum.

Synpunkter på utredningens lagförslag

Kapitel 1.1 Förslag till lag om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

1 kap. Inledande bestämmelser

Begreppet handelsplats, liksom uttrycket fritids- och kulturverksamhet i 4 § bör definieras tydligare i lagstiftningen så att det står klart vad som avses för såväl den som kan komma att bli föremål för åtgärder enligt lagen som för tillsynsmyndigheten..

5 kap. Bemyndiganden att meddela föreskrifter om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder

Vissa verksamheter som är öppna för allmänheten

Det behöver förtydligas vad som gäller för platser dit allmänheten har tillgång men som inte är att anse som en allmän plats, till exempel sjukhus eller köpcentrum. Många gånger är det en fastighetsägare som hyr ut lokaler till hyresgäster, där hyresgästen ansvarar för sin hyrda yta, och fastighetsägaren ansvarar för gångstråk och ytor mellan de olika hyresgästerna som till exempel i sjukhus och köpcentrum. Riskerna finns att fastighetsägaren kan anse att de inte bedriver någon verksamhet utöver uthyrning och därmed inte vidtar åtgärder.

I 5 kap. 4 § om Kollektivtrafik och inrikes flygtrafik framgår det att den föreslagna lagstiftningen gäller för dem som ansvarar för lokaler eller områden som är avsedda att användas av resenärer i kollektivtrafik eller flygtrafik. Det är önskvärt att samma tydlighet framgår vid andra platser som sjukhus och köpcentrum.

Kapitel 1.3 Förslag till lag om ändring i smittskyddslagen (2004:168)

1 kap. 13 §

Propositioner och offentliga utredningar föreslår olika krav på lagerhållning i för hälso- och sjukvården och omsorgen i kommuner och regioner. Länsstyrelsen anser att det behövs en vidare analys och därefter samordning av kraven på omfattning och tidsperspektiv på hälso- och sjukvården och omsorgens lagerhållning.

För exempel jämför:

Förslag till lag om ändring i smittskyddslagen (2004:168), 1 kap. 13 §.
- Förslag på krav om högst 3 månaders lagerhållning.

Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), regeringens proposition 2024/25:167 Hälso- och sjukvårdens beredskap, 8 kap. 10 § och 12 kap. 7 §.
-Förslag på krav om högst 1 månads lagerhållning.

Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig (SOU 2024:65).

- Förslag om att kommuner och regioner ska under cirka två veckor enbart kunna använda egna resurser.

En stärkt försörjningsberedskap för hälso- och sjukvården (SOU 2021:19), kap 8.9-Lagerhållningens omfattning.

-Framhålls en lagerhållning om 6 månader.

Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30), s. 128.

-Utgångspunkten bör vara minst tre månader.

Kapitel 14.1.1 Beredskap för länsstyrelsens tillsynsansvar

Länsstyrelsen instämmer i förslagen att Länsstyrelserna bör tillföras medel för att upprätthålla beredskap för tillsyns- och samordningsansvar. Detta är en tillkommande uppgift och därför bör länsstyrelsen tillföras medel för tillsyns- och samordningsansvaret. Länsstyrelsen anser att länsstyrelserna även kan behöva tillföras medel för en "författningsberedskap" - beredskap att besluta om föreskrifter enligt bemyndigande från regeringen. Även om länsstyrelserna har bemyndigande och erfarenhet av att meddela föreskrifter inom en rad områden, är detta nytt för länsstyrelserna och kräver mycket noggranna överväganden mot bakgrund av de ingrepp i människors fri- och rättigheter som kan bli aktuella. Det framgår inte av utredningen att en sådan författningsberedskap ingår i beredskapen för tillsyns- och samordningsansvaret.

Länsstyrelsen instämmer i förslagen om att det bör tillföras medel när behovet av tillsyn aktualiseras. Länsstyrelsernas kostnader för tillsyn under en pandemi eller vid annan omfattande smittspridning ryms inte inom befintliga anslagsramar för myndigheterna.

Länsstyrelsen anser att det behöver utredas vidare om ersättningen även ska ta hänsyn till det arbete som måste läggas åt sidan för att bedriva tillsyn. Arbetet som läggs åt sidan behöver "tas igen" och extra personal kan behöva anställas för att klara av dessa uppgifter. Ersättningen till länsstyrelserna bör, enligt Länsstyrelsens mening, ta hänsyn till detta.

De som deltagit i ärendet

I ärendet har landshövding Anneli Hulthén har varit beslutande och länsassessorn Anna-Britt D. Adell föredragande. I den slutliga handläggningen har även enhets- och rättschef Jesper Jacobsson,

enhetschef Sara Lhådö, enhetschef Lars Sandahl, och
beredskapshandläggare Johan M. Svensson deltagit